

EUNAVFOR MED: ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ;

Δρ. Andres de Castro

(Αναπληρωτής καθηγητής και ερευνητής, **ANEPE- Χιλή**, PhD στη Διεθνή Ασφάλεια (IUGM-UNED Ισπανία) και ενεργό μέλος της FLASCO Ισπανίας)

Copyright: Research Institute for European and American Studies
(www.rieas.gr) **Publication date: 13 September 2015**

Ευχαριστίες:

Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον πρώην επιβλέποντα καθηγητή του διδακτορικού μου, καθηγητή Miguel Requena, Διευθυντή του Instituto Universitario General Gutierrez Mellado (IUGM- UNED, Ισπανία) για την εξαιρετική καθοδήγηση κατά τη διάρκεια και μετά την ακαδημαϊκή μας συνεργασία.

Μετά την τραγωδία κατά την οποία χιλιάδες άνθρωποι πνίγηκαν στη Μεσόγειο προσπαθώντας να φτάσουν στην Ευρώπη από τα θαλάσσια σύνορα της, και ιδιαίτερα μετά την καταστροφή κατά την οποία τουλάχιστον 700 άνθρωποι πέθαναν στη θάλασσα μόλις 130 χιλιόμετρα μακριά από τη Λιβυκή ακτή τον Απρίλιο του 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) επανέφερε στο προσκήνιο τις συζητήσεις σχετικά με τα σύνορα και έλαβε μερικά σχετικά μέτρα.

Αυτό το είδος των συζητήσεων και οι ακόλουθες ενέργειες πραγματοποιήθηκαν επίσης και μετά την τραγωδία στη Lampedusa τον Οκτώβριο του 2013, κατά την οποία περισσότεροι από 300 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους προσπαθώντας να φθάσουν στις ιταλικές ακτές. Λίγες μέρες αργότερα, **η Ιταλία** ξεκίνησε τη λειτουργία της επιχείρησης **Mare Nostrum** υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούσε να περιμένει την Ευρώπη να παρέμβει και, ως εκ τούτου, εκπαίδευσε/επιστράτευσε στρατιωτικό προσωπικό -ως επί το πλείστον το Ιταλικό Ναυτικό- να περιπολεί τα στενά της Σικελίας. Το εγχείρημα αυτό είχε ένα μηνιαίο κόστος της τάξεως των 9 εκατομμυρίων ευρώ και διήρκεσε ένα έτος, οπότε και η ΕΕ το αντικατέστησε από την επιχείρηση **TRITON** υπό την εποπτεία της FRONTEX και με ένα σημαντικά χαμηλότερο μηνιαίο προϋπολογισμό της τάξεως των 2,9 εκατομμυρίων ευρώ.

Τόσο η Mare Nostrum όσο και η Triton ήγειραν ερωτήματα σχετικά με τη στρατιωτικοποίηση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, οδηγώντας μερικούς συγγραφείς να έχουν οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι αυτός είναι ένας τρόπος για την προστασία της ΕΕ από τους παράνομους μετανάστες (Vollmer & Von Boemcken,

2014). Άλλοι, όπως ο Bigo (2014), τάσσονται υπέρ της ενίσχυσης της ασφάλειας -η οποία σχετίζεται και με το γεγονός ότι **η ΕΕ ενισχύει την ασφάλεια γύρω από τα σύνορα της σε τρεις τομείς: Στρατιωτικά / Ναυτικά, με συνοριοφύλακες /αστυνομία και με αναλυτές δεδομένων**. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι ακόμη και δεδομένων των τρεχόντων ενισχύσεων στην ασφάλεια, η ΕΕ δεν είναι σε θέση να κάνει τα σύνορα της πιο ασφαλέστερα και ταυτόχρονα έχει και κάποιες ηθικές ανησυχίες που σχετίζονται με αυτές τις δραστηριότητες διαχείρισης των συνόρων.

Ένα αντικειμενικό γεγονός είναι ότι, σχεδόν δύο χρόνια μετά την έναρξη της συζήτησης και ως συνέπεια μετά το μοιραίο ναύαγιο, του Απριλίου του 2015, οι ευρωπαίοι ηγέτες άρχισαν να εξετάζουν διάφορες επιλογές για να προσπαθήσουν να αποτρέψουν ανάλογες καταστάσεις από το ξανασυμβούν στα νότια θαλάσσια σύνορα της ΕΕ. Αυτό ήγειρε πολλές ανησυχίες, σε σημείο ακόμα και ο Πάπας Φραγκίσκος να καλέσει τους ηγέτες να αποφύγουν τη Μεσόγειο από το να γίνει "Ένα απέραντο νεκροταφείο" (Reuters, 2014).

Ο Γάλλος πρόεδρος Hollande υποστήριξε ότι απαιτούνται περισσότερα πλοία προκειμένου να αυξηθεί η δύναμη της Ευρωπαϊκής επιχείρησης Triton, η οποία είδε τελικά τον προϋπολογισμό της να αυξάνεται κατά τρεις φορές – και από τα 2,9 εκατομμύρια να φτάνει τα 9- μετά από ανακοίνωση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο οποίος επικαλέστηκε το Σύμφωνο των Αρχηγών των κρατών της ΕΕ και των Πρωθυπουργών. Αλλά ένα πιο φιλόδοξο έργο ήταν αναγκαίο και τον Ιούνιο του 2015 ξεκίνησε η επιχείρηση **EUNAVFOR MED**. Η οποία θέτει μερικά ερωτήματα όπως: η Ευρωπαϊκή Ένωση οδηγεί/ηγείται, αντί να αντιδρά; Τι ακριβώς είναι η EUNAVFOR MED; Μπορούμε μιλάμε για μια διαδικασία ενίσχυσης των μέτρων ασφαλείας; Αν ναι, τι ακριβώς περιλαμβάνει αυτή η ενίσχυση;

Η ΕΕ οδηγεί/ηγείται αντί να αντιδρά;

Η Μεσόγειος θάλασσα είναι το φυσικό φράγμα μεταξύ της Ευρώπης με την Αφρική και της Ευρώπης με την Ασία, και ανέκαθεν είχε μεγάλη γεωπολιτική σημασία. Αν παρατηρήσουμε αυτό το γεγονός από μια προοπτική ασφαλείας, μπορούμε να δούμε πώς, εκτός από τη Ρωσία στα σύνορα της Ανατολικής ΕΕ, η Μεσόγειος είναι πηγή πολλών θεμάτων ασφαλείας για την ΕΕ και ιδιαίτερα εκείνων που συνδέονται με την τρομοκρατία. Από την πλευρά της ανθρώπινης κινητικότητας, παρότι τα μέσα ενημέρωσης προβάλλουν πολύ τα θέματα που απασχολούν τη Μεσόγειο, τα αεροδρόμια είναι, μακράν, ο πιο εύκολος και συχνός τρόπος παράνομης εισόδου.

Επιπλέον, αν επισημάνουμε το χρόνο που έχει περάσει από την έγκριση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας του 2003 -όταν ο Ισπανός Χαβιέ Σολάνα ήταν ο Ύπατος Αρμοστής- και τώρα, μπορούμε να δούμε πώς αυτά τα 12 χρόνια έχουν αλλάξει πολλά στα θέματα ασφαλείας και μια νέα στρατηγική σχετικά με την ασφάλεια είναι αναγκαία. Ήταν ένα καλό θεωρητικό ορόσημο, το ότι δεν τα αντιμετώπισαν μόνο ως «νέες απειλές», αλλά τα συμπεριέλαβαν επίσης στον κατάλογο των σημαντικότερων απειλών για την ΕΕ και τους έδωσαν την ανάλογη έκταση και προσοχή που τους άρμοζε. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εργάζεται αυτή τη στιγμή επάνω στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια που αναδεικνύει τις

ανησυχίες των θεμάτων ασφαλείας για την αστάθεια που υπάρχει στις άμεσες «γειτονιές» της και δίνει πέντε βασικές αρχές που είναι γραφτό να παίξουν σημαντικό ρόλο. Αυτές οι βασικές αρχές είναι οι ακόλουθες:

Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια 2015¹

5 Βασικές Αρχές	Βάσεις	Στόχοι	Υλοποίηση από
Πλήρης συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα	Αναγκαιότητα, Αναλογικότητα, Νομιμότητα, Λογοδοσία, Δικαστική προσφυγή	Κοινές δημοκρατικές αξίες: Κανόνες δικαίου, θεμελιώδη δικαιώματα (Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων)	Την Επιτροπή Τον Οργανισμό της ΕΕ για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (FRA) Τον Ευρωπαϊκό επόπτη της προστασίας των δεδομένων
Μεγαλύτερη διαφάνεια, λογοδοσία και δημοκρατικός έλεγχος	Διαφάνεια, Συμμετοχή	Ευρύτερη δέσμευση για ένα ανανεωμένο πολιτικό διάλογο με τα εθνικά κοινοβούλια. Ανάπτυξη των δεικτών επιδόσεων για βασικά μέσα της ΕΕ.	Την Επιτροπή Τα κράτη μέλη, Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Τους Οργανισμούς της ΕΕ, Τους Εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, Την ακαδημαϊκή κοινότητα, και Τον ιδιωτικός τομέας.
Διασφάλιση της καλύτερης εφαρμογής και της υλοποίησης των υφιστάμενων νομικών πράξεων της ΕΕ.	Αξιολόγηση και αποτελεσματική παρακολούθηση της εφαρμογής των ευρωπαϊκών μέτρων.	Ανάπτυξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης.	Την Επιτροπή
Περισσότερη προσχώρηση - διύπηρεσιακή και διατομεακή προσέγγιση.	Συνεργασία	Εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών της ΕΕ.	Την Επιτροπή διασύνδεσης με την ευρωπαϊκή ατζέντα για το εταναστευτικό.

¹ Πηγή: Εκπόνηση του ίδιου του συγγραφέα από την Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια (2015).

		Περαιτέρω ανάπτυξη της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών. Ανταλλαγή πληροφοριών, προώθηση της διασυννοριακής συνεργασίας.	
Ένωση όλων των εσωτερικών και εξωτερικών διαστάσεων της ασφάλειας.	Η εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ και της παγκόσμιας ασφάλειας είναι αλληλεξαρτώμενες και αλληλοσυνδεόμενες.	Να γίνει η αντίδραση της ΕΕ ολοκληρωμένη και να συνδυαστούν οι εσωτερικές και εξωτερικές διαστάσεις.	Τους αντιπροσώπους της ΕΕ στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Αναλύοντας τις πέντε βασικές αρχές παρατηρούμε πολλά θετικά βήματα που τείνουν να αυξήσουν τη συνολική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ατζέντας για την ασφάλεια. Θα μπορούσαμε να τονίσουμε την τέταρτη αρχή και τη σημασία που δίνει στη συνεργασία και την αμοιβαία εμπιστοσύνη, καθώς και τη σύνδεση μεταξύ της Ατζέντας για την Ασφάλεια και την Ευρωπαϊκή Ατζέντα της Μετανάστευσης. Μένει βέβαια ακόμα να δούμε αν η ΕΕ θα εμβαθύνει στην άμεση σχέση μεταξύ της παράνομης μετανάστευσης και της ασφάλειας ή, αντίθετα, αν θα επικεντρωθεί στην επίλυση ορισμένων απειλών για την ασφάλεια για τη διασφάλιση της ποιότητας ζωής στις τρίτες χώρες.

Ένα άλλο βασικό μέρος είναι η πέμπτη αρχή: η εξαφάνιση της διάκρισης μεταξύ της εσωτερικής και της παγκόσμιας ασφάλειας. Εδώ καλείται η **ΕΕ να συνδυάσει τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις της με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και να δημιουργήσει μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική ασφαλείας που θα ανανεώσει την υπάρχουσα, του 2003**. Σε αυτό το πλαίσιο, υπήρξαν πολλές και ενδιαφέρουσες εισφορές, μεταξύ των οποίων μια από το ολλανδικό Ινστιτούτο Clingendael, η οποία αξίζει να σημειωθεί ότι αναδεικνύει τις απαραίτητες αλλαγές και τα νέα στοιχεία που αξίζει να εξεταστούν (Drent & Landman, 2012), όπως η ενσωμάτωση ένα ευρέος φάσματος εκτιμήσεων κινδύνου με βάση όλα τα ενδεχόμενα και τον αντίκτυπο.

Επιπλέον, μία από τις προτεραιότητες είναι να διασφαλιστεί η πέμπτη αρχή της Ευρωπαϊκής Ατζέντας για τη ασφάλεια στη νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, κατά την οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη οι στρατηγικές των κρατών μελών. Από αυτή την άποψη, η ισπανική Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας είναι πολύ σαφής, όταν δηλώνει ότι δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και ότι και οι δύο μπορούν να απειλήσουν το ίδιο το δικαίωμα στην ασφάλεια που έχουν η Ισπανία και οι Ισπανοί.

Ωστόσο, αυτή η στρατηγική δεν είναι μόνο άξια εξέτασης επειδή συμπεριλαμβάνει ένα κρίσιμο σημείο, αλλά και επειδή έχει αναπτυχθεί έχοντας τη Μεσόγειο και τις συνθήκες που επικρατούν -αν όχι ως βασικό- ως κέντρο εστίασης. Αυτό έγινε επίσης εφικτό, δεδομένου του σημαντικού ποσού των μελετητών πίσω από τη δημιουργία της, ως μέρος της κοινότητας της ασφάλειας, για παράδειγμα: του Laborie, (2013) και του Arteaga, (2013).

Ως εκ τούτου, μια νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, η οποία θα αντικαθιστά αυτή του 2003 είναι απαραίτητη. Όταν το 2003 οι Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ) και οι σύμμαχοί της, είχαν εισβάλλει στο Ιράκ, οι βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο και στη Μαδρίτη το 2004 και το 2005 δεν είχαν ακόμη πραγματοποιηθεί και, συγκεκριμένα, η Αραβική Άνοιξη και το Ισλαμικό Κράτος δεν είχαν καν προβλεφθεί ούτε ήταν προβλέψιμα. Όλα αυτά τα γεγονότα έχουν αυξήσει το αίσθημα ανασφάλειας των Ευρωπαίων (Ferreira, 2014).

Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, και αφού ειπώθηκε ότι από μια θεωρητική σκοπιά η ηγετική θέση της ΕΕ, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η ΕΕ διαθέτει ένα ισχυρό θεωρητικό πλαίσιο, αλλά οι ανάγκες σε κάθε συμφωνία πρέπει να ικανοποιούνται πιο γρήγορα, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να αντέξει οικονομικά να μην είναι ηγέτης στον κόσμο και, ειδικά σε θέματα ασφάλειας. ***Η Μεσόγειος είναι ένα σαφές παράδειγμα αυτής της ανάγκης για ηγεσία από τη στιγμή που η ανάγκη για μια συντονισμένη δράση στην ΕΕ είναι πιο αναγκαία από ποτέ για τα Ευρωπαϊκά σύνορα.***

Ωστόσο, αν αναλύσουμε το βασικό παράδειγμα της EUNAVFOR MED, διαπιστώνουμε ότι «(...) για πρώτη φορά μετά από χρόνια, η ΕΕ έχει επικριθεί για την υπερβολική αντίδραση και όχι για ό, τι η απουσία της από την κρίση" (Faleg & Blockmans, 2015).

Χρειάστηκαν δύο μήνες και τρεις μέρες για την ΕΕ να αντιδράσει στην κρίση της Μεσογείου, χρόνος ρεκόρ, αν λάβουμε υπόψη όχι μόνο την εσωτερική δομή και λειτουργία, αλλά και τη διεθνή διάσταση, συμπεριλαμβανομένης και της αναφοράς στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Μακροπρόθεσμα, αυτή η απόφαση θα μπορούσε να μας κάνει να σκεφτούμε ότι η ΕΕ τελικά κατάφερε να ηγηθεί σε δύο τομείς: τον θεωρητικό και τον πρακτικό. Είναι αυτή μια νέα Στρατηγική Ασφάλειας για ένα μεταβαλλόμενο σημείο προς μια πιο ηγετική στάση; Μπορούμε να μιλήσουμε για ένα οριακό σημείο αναφορικά με το χρονοδιάγραμμα;

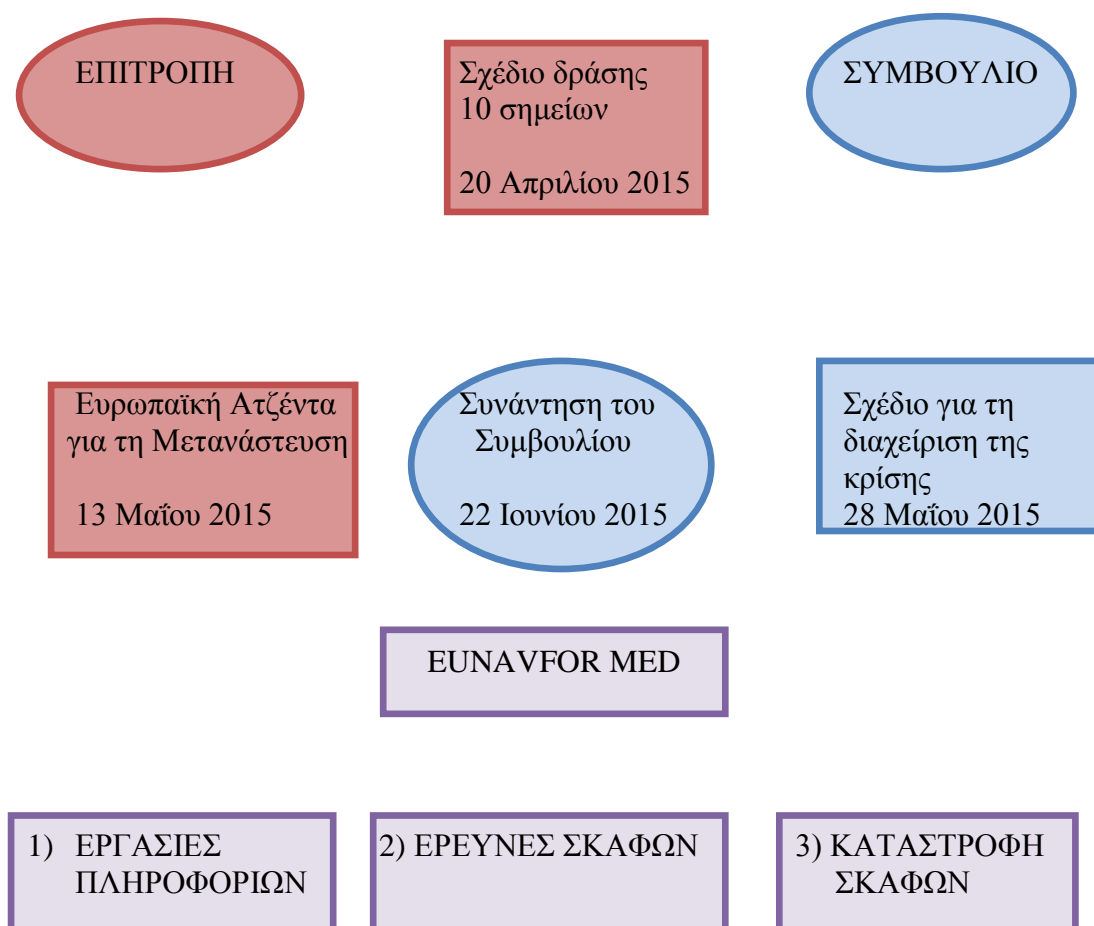
Η απάντηση είναι ότι τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο η ΕΕ λειτουργεί και, με την εφαρμογή της νέας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας (ΕΣΑ) θα μπορούσαμε να δούμε μια Ευρώπη που οδηγεί/ηγείται αντί να αντιδρά. Αυτή ακριβώς η νέα ΕΣΑ θα επιτρέψει στην Ευρώπη να ενισχύσει τις δυνατότητές της.

Τι ακριβώς είναι το EUNAVFOR MED?

EUNAVFOR είναι αρκτικόλεξο του Ναυτική Δύναμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ έχει μια ευρεία εμπειρία στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την

αξιολόγηση ναυτικών επιχειρήσεων μετά από την EUNAVFOR Atalanta. Αυτή η αποστολή είναι καινοτόμος, καθώς λαμβάνει χώρα στα νότια σύνορα της ΕΕ και, κατά συνέπεια, ονομάζεται MED -Mediterranean- παρακολουθώντας την κατάσταση κατά την οποία 60.000 μετανάστες προσπάθησαν να φτάσουν στη βόρεια πλευρά της Μεσογείου και 1.800 έχασαν τη ζωή τους επάνω στην προσπάθεια, μόνο μέσα στο 2015 (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2015). Κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών του Αυγούστου 2015, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) αύξησε τον αριθμό αυτό σε πάνω από 2.000 θανάτους στη Μεσόγειο κατά τους πρώτους επτά μήνες του έτους.

Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, και για να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις αρνητικές επιπτώσεις αυτής της κατάστασης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε τη διοικητική διαδικασία για την έναρξη της EUNAVFOR MED ακολουθώντας την εξής τακτική όπως αποτυπώνεται παρακάτω:²

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, η Επιτροπή έπαιξε ρόλο κλειδί στην πρόταση για ένα σχέδιο δράσης 10 σημείων στο Συμβούλιο. Επιπλέον, σε λιγότερο από ένα μήνα μετά, εξέδωσε την Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση η οποία παίζει

² Πηγή: Εκπόνηση του ίδιου του συγγραφέα για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2015)

ένα σημαντικό ρόλο στην επαναδιατύπωση της Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής, καθώς περιλαμβάνει πολλαπλές προσεγγίσεις για τη διαχείριση των συνόρων. Η νέα ατζέντα είναι ένας από τους τέσσερις πυλώνες για την καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης, μαζί με τη μείωση των κινήτρων της παράνομης μετανάστευσης, μιας ισχυρής πολιτικής ασύλου και μιας νέας πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση.

Η συγκεκριμένη ατζέντα της Διαχείρισης των Συνόρων στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη μετανάστευση, προτείνει να σώσουν ζωές και να ασφαλίσουν τα εξωτερικά σύνορα, με τον ίδιο τρόπο όπως το σχέδιο δράσης 10 σημείων που το Συμβούλιο χρησιμοποίησε για να προτείνει το σχέδιο διαχείρισης της κρίσης που επέτρεψε τη συνεδρίαση του Συμβουλίου για την έναρξη της EUNAVFOR MED σχετικά στις 22 του Ιούνη του 2015.

Ο τρόπος με τον οποίο οι τρεις φάσεις έχουν προγραμματιστεί είναι αποτέλεσμα της ισχυρής δέσμευσης της ΕΕ με το Διεθνές Δίκαιο, και των απαιτήσεων σχετικά με την αποδοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για όλα τα μέτρα που περιλαμβάνουν τη χρήση τμημάτων της Λιβυκής επικράτειας κατά τη διάρκεια αυτής της αποστολής, τόσο στη στεριά όσο και στη θάλασσα. Αυτό αποτελεί συνέπεια μιας σύντομης ενημέρωσης που δόθηκε από την κα Mogherini, την Υπατη Εκπρόσωπο στο Συμβούλιο Ασφαλείας της ΕΕ στις 11ης Μαΐου -ενώ το Συμβούλιο είχε αφοσιωθεί στην εκπόνηση του Σχεδίου για τη Διαχείριση των Κρίσεων- και ζήτησε άδεια σχετικά με το κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών για μια Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.

Αυτή η πολυπλοκότητα είναι μια άμεση συνέπεια της πολιτικής αστάθειας στη Λιβύη και της ύπαρξης δύο κυβερνήσεων, την αναγνωρισμένη από την πλειοψηφία της διεθνούς κοινότητας και της de facto κυβέρνησης στην Τρίπολη.

Ως αποτέλεσμα, η ΕΕ έχει προβλέψει το ενδεχόμενο να μην έχει την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας να παρέμβει στα λιβυκά νερά στην πρώτη φάση της επιχείρησης, η οποία θα είναι αφιερωμένη στην συγκέντρωση πληροφοριών για την έδρα της ΕΕ στη Ρώμη.

Όσο για τη δεύτερη φάση, η ΕΕ το έχει σχεδιάσει με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να αναπτυχθεί και στα δύο σενάρια, δηλαδή, είτε με αυτούς που έχουν είτε με αυτούς που δεν έχουν την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Κατά τη διάρκεια αυτή, η ΕΕ θα επιβιβαστεί, ερευνήσει, κατασχέσει σκάφη που πιστεύεται ότι πρέπει να εμπλέκονται με τη διακίνηση ανθρώπων.

Η τρίτη φάση είναι σίγουρα αυτή που έχει συγκεντρώσει τις ισχυρότερες κριτικές από διάφορα άτομα και οργανισμούς, και αυτός ήταν ένας λόγος που η EUNAVFOR MED αντικατέστησε κάποιες από τις λέξεις που χρησιμοποιούνταν από το Συμβούλιο και έτσι αντί για τη λέξη «καταστροφή» των σκαφών, χρησιμοποιήθηκε η λέξη «διερεύνηση».

Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Ban Ki-moon, δήλωσε στις 27 Μαΐου στις Βρυξέλλες ότι η επιχείρηση δεν θα έχει θετικά αποτελέσματα και υπενθύμισε ότι τα σκάφη αυτά -που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για παράνομους σκοπούς-

μπορεί επίσης να είναι μια σανίδα σωτηρίας για οικογένειες, όταν χρησιμοποιούνται για νόμιμους σκοπούς, όπως η αλιεία (ΕΕ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 2015).

Η EUNAVFOR MED είναι μια στρατιωτική επιχείρηση που έχει ως στόχο να «διερευνήσει» -και κατ' επέκταση να αποπλίσσει- τα πλοία που χρησιμοποιούνται με σκοπό τη διακίνηση ανθρώπων στη Μεσόγειο, ως μέρος της απόφασης της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας υπ' αριθ. 2015/778. Η χρήση στρατιωτικής δύναμης για το θέμα αυτό που παραδοσιακά επιλυόταν με την Επιβολή του Νόμου και τον FRONTEX, μας προσκαλεί να αναρωτηθούμε αν μπορούμε να κατανοήσουμε τη διαδικασία ασφάλειας.

Μπορούμε να μιλήσουμε για διαδικασίες ενίσχυσης της ασφάλειας;

Μετά από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και υπό το πλαίσιο της νέας διεθνούς δομής ασφαλείας που προέκυψαν από αυτά οι Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, οι οποίες συνήθιζαν να ελέγχουν τις απειλές για την ασφάλεια από χιλιάδες μίλια μακριά από την Ευρώπη, ή τα κράτη, επικεντρώθηκαν στο Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Λίβανο και τη Σομαλία, μεταξύ άλλων, διατηρώντας τα εδάφη τους ασφαλή με τη χρήση των Υπηρεσιών Επιβολής του Νόμου.

Η Ευρωπαϊκή περίπτωση μπορεί να είναι μοναδική, αν λάβουμε υπόψη την ύπαρξη του FRONTEX ως κοινοτικού οργανισμού που βοηθά στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, ωστόσο σε κάθε περίπτωση είναι ένας πολιτικός οργανισμός.

Αυτό που μπορούμε να σημειώσουμε είναι ότι μετά την Αραβική Άνοιξη το 2011 και την ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους το 2014, αυτά που έχουν περιγραφεί ως απειλές για την ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι πιο κοντά από ποτέ στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, υπάρχει ένα γεγονός που κάνει πραγματικά τη διαφορά, το οποίο είναι **η χρήση στρατιωτικής δύναμης στη Μεσόγειο για την αντιμετώπιση των σωματεμπόρων και μεγαλύτερη πολιτική προσοχή δεδομένου ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θεωρεί ότι μεταξύ των μεταναστών υπάρχουν μαχητές του Ισλαμικού Κράτους, μεταξύ άλλων τρομοκρατών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2015).**

Αν παρατηρήσουμε το Δόγμα και ό,τι έχει οριστεί ως ενίσχυση της ασφάλειας, παρατηρούμε πώς **«ο στρατιωτικός τομέας είναι αυτός με τον οποίο η διαδικασία ενίσχυσης της ασφάλειας είναι πιο πιθανή σε μεγάλο βαθμό να θεσμοθετηθεί»** (Buzan, Waever, και De Wilde, 1998: 49).

Αν ψάξουμε για έναν ορισμό της ενίσχυσης της ασφάλειας, μπορούμε να δούμε πώς οι Buzan, Waever και De Wilde κάνουν διάκριση μεταξύ των διαφόρων εννοιών: 1) μη πολιτικοποιημένα θέματα: εκείνα που δεν αντιμετωπίζονται από το κράτος' 2) πολιτικοποιημένα θέματα: αυτά που είναι μέρος της δημόσιας πολιτικής' και 3) τα ζητήματα της ενίσχυσης της ασφάλειας, αυτά που θεωρούνται ως μια

υπαρξιακή απειλή, απαιτούν δηλαδή τη λήψη έκτακτων μέτρων και δικαιολογούν πράξεις εκτός των κανονικών ορίων της πολιτικής διαδικασίας.

Έτσι, η EUNAVFOR MED αντιμετωπίζει μια υπαρξιακή απειλή. Μπορεί κάποιος να αναρωτιέται αν απειλείται η ζωή των μεταναστών³ ή αν αυτοί οι παράνομοι μετανάστες οι ίδιοι αποτελούν απειλή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον η παράνομη μετανάστευση θεωρείται απειλή για την εθνική ασφάλεια ή γενικώς μια απειλή. Μια άλλη άποψη θα ήταν να θεωρηθεί μια απειλή, ως αποτέλεσμα όλων αυτών των παραγόντων και σε συνδυασμό με αυτά, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε την επιθετικότητα προς τις ευρωπαϊκές αξίες της ανθρώπινης αξιοπρέπειας την οποία οι λαθρέμποροι παραβιάζουν.

Επίσης, απαιτείται η λήψη **έκτακτων μέτρων** από τη στιγμή που τα Ευρωπαϊκά πλοία του Πολεμικού Ναυτικού έχουν απλωθεί στη Μεσόγειο σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα και ως μέρος της απόφασης της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας υπ' αριθμ. 2015/778. *Μια στρατιωτική αποστολή με επικεφαλής έναν ιταλό ναύαρχο για να αντιμετωπίσει την κοινή απειλή.*

Είναι επίσης σαφές ότι δικαιολογούνται δράσεις **εκτός των κανονικών ορίων της πολιτικής διαδικασίας** και, το πιο ξεκάθαρο παράδειγμα είναι η αναφορά του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Αυτό είναι ένα από τα καλύτερα παραδείγματα που υπάρχουν στο Διεθνές Δίκαιο σχετικά με τη χρήση του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που επιτρέπει τη χρήση βίας.

Είναι πλέον σαφές ότι μπορούμε να μιλάμε για μια διαδικασία ενίσχυσης της ασφαλείας. Σε αυτό το σημείο είναι ενδιαφέρον να προσπαθήσουμε να συμπεράνουμε τι ακριβώς σημαίνει ενίσχυση της ασφαλείας

Τι ακριβώς σημαίνει ενίσχυση της ασφαλείας;

Οι αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν πάντα προανατολισμένες στην προστασία της ανθρώπινης ζωής και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η οποία έχει αναφερθεί στις διαφορετικές συνθήκες και στις μέρες μας αναλυθεί/ οριστεί στη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Οι πολλές δυσκολίες που έχουν οι νέοι σε ορισμένες περιοχές της αφρικανικής ηπείρου -όπου αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία του πληθυσμού- αποτελούν κίνητρο για πολλούς από αυτούς να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέλλον και η Ευρώπη τους "προσφέρει" την δυνατότητα να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους (Rodrigues, Ferreira, και Garcia, 2015). Αν αθροίσουμε ότι με την αδυναμία ορισμένων κυβερνήσεων στο αραβικό τμήμα της Ηπείρου, επάνω στο Βορρά, ως ένα αποτέλεσμα της Αραβικής Άνοιξης, έχουμε την τρέχουσα κατάσταση ως αποτέλεσμα.

³ Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης δήλωσε στις 4 Αυγούστου 2015 ότι 2000 άτομα πέθαναν/πνίγηκαν στη Μεσόγειο κατά το 2015.

Βλέποντας τα παραπάνω, είναι πολύ δύσκολο να δώσει μια σαφής απάντηση για το τι σημαίνει η ενίσχυση της ασφάλειας⁴ αν είναι οι ζωές των μεταναστών ενάντια σε εκείνους που θέλουν να επωφεληθούν από τις ζωές τους,⁴ αν πρόκειται για την παράνομη μετανάστευση ή αν πρόκειται για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της τρομοκρατίας. Όποια και να είναι η απάντηση, αυτό θα αποδειχθεί κατά τους επόμενους μήνες και θα μας δώσει τα κλειδιά για να αξιολογηθεί η επιχείρηση και τα αποτελέσματα της.

Επίλογος

Κατανοούμε ότι η ΕΕ δεν έχει μόνο το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να ανταποκριθεί στην ανθρώπινη τραγωδία που βιώνουμε στη Μεσόγειο. Μιας και τα Νότια σύνορα της είναι μια πηγή πολλών από τις απειλές για την ασφάλεια που η ΕΕ έχει να αντιμετωπίσει στο εγγύς μέλλον.

Η ύπαρξη των σωματεμπόρων στην άλλη όχθη της Μεσογείου μπορεί να αποτελέσει σοβαρή απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ, όχι μόνο για το ίδιο το γεγονός και πως αυτό υπονομεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αλλά και ως μια πηγή μη ανιχνεύσιμης παράνομης χρηματοδότησης, γεγονότα που μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία τρομοκρατικών δικτύων, ιδιαίτερα στη Λιβύη, όπου το Ισλαμικό Κράτος έχει ήδη μια ισχυρή παρουσία. Αυτό, σε συνδυασμό με το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, θα έπρεπε να αποτελεί ένα ανησυχητικό γεγονός για την ΕΕ.

Η ΕΕ θα πρέπει να προσεγγίσει σφαιρικά το πρόβλημα και να προσπαθήσει να συμβάλει με μέτρα που θα βοηθήσουν τις χώρες του τρίτου κόσμου στα νότια της Μεσογείου έτσι ώστε να επιτευχθεί μια καλύτερη ποιότητα ζωής και ανάπτυξης που θα μπορούσε επίσης να τους επιτρέψει να διατηρήσουν τη χώρα τους ασφαλή από εσωτερικές και εξωτερικές απειλές, με έμφαση στην τρομοκρατία και τις πηγές χρηματοδότησης, όπως η παράνομη διακίνηση ανθρώπων, η εμπορία ανθρώπων και το λαθρεμπόριο ναρκωτικών.

Επιπλέον, η ΕΕ πρέπει να αναδιοργανώσει όλη τη στρατηγική διαχείρισης των συνόρων, προσβλέποντας σε πιο ανθρώπινες και τεχνικές ικανότητες, ίσως ακολουθώντας το ισπανικό παράδειγμα SIVE, υπό τη καθοδήγηση της Guardia Civil (De Castro, 2014). Ωστόσο, είναι απαραίτητο να ξεκινήσει -ή συμβάλει- στη συζήτηση σχετικά με τη δημιουργία και την **ανάπτυξη μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης συνοριακής φρουράς**, που θα διαθέτει τα απαραίτητα μέσα για να κρατήσει την Ευρώπη ασφαλή από εξωτερικές απειλές και θα εγγυάται την ανάπτυξη των θέσεων του κράτους ώστε να είναι επαρκής για το έργο.

Συνοψίζοντας, σε αυτή τη συζήτηση περί της ενίσχυσης της ασφάλειας θα πρέπει να γνωρίζουμε το σενάριο στο οποίο στοχεύουμε: 1) Αν θέλουμε να διατηρήσουμε τα ευρωπαϊκά πλοία του Πολεμικού Ναυτικού στη Μεσόγειο για μεγάλο χρονικό διάστημα σε μια αποστολή Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και

⁴ Και πολύ συχνά με τους θανάτους τους, όπως δήλωσε η κα. Mogherini τον Ιούνιο του 2015.

Πολιτικής Ασφάλειας, 2) αν οι αλλαγές και βελτιώσεις πρόκειται να γίνουν έτσι ώστε η EUNAVFOR MED να μην είναι πλέον απαραίτητη και να μπορούμε να επιστρέψουμε σε ένα πολιτικοποιημένο θέμα (που εμμένει και εφαρμόζεται μέσω νόμων), αντί ενός που χρίζει συνεχούς παρατήρησης, ή 3) μια αφελή στάση κατά την οποία μπορεί να υποθέτει κανείς ότι τα πράγματα θα λύνονται αφ' εαυτού τους.

Υπάρχει πολύ σκέψη που πρέπει να γίνει μελλοντικά, προκειμένου να διασφαλίσει η ΕΕ τη θέση της ως ηγέτης της διεθνούς ατζέντας, ενώ ταυτόχρονα, να συμβάλλει στη διατήρηση της ασφάλειας χωρίς να παραμελεί τις θεμελιώδεις αξίες όπως αυτές εκφράζονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας

Βιβλιογραφία

- 1) Arteaga, F. (2013). La Estrategia Española de Seguridad. Madrid: Comentario Elcano 37/2013.
- 2) Bigo, D. (2014). The (in)securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy -Border guards/police- database analysts. Security Dialogue, 209-225.
- 3) Buzan, B., Waever, O., & De Wilde, J. (1998). Security. A new framework for analysis. London: Boulder.
- 4) Carrera, S., & Den Hertog, L. (2015). Whose mare? Rule of Law challenges in the field of European Border Surveillance in the Mediterranean. Bruselas: CEPS Paper in Liberty and Security in Europe.
- 5) De Castro, A. (2014). El modelo español de gestión fronteriza en el contexto de la Unión Europea: éxitos e interrogantes. Instituto Español de Estudios Estratégicos, en prensa.
- 6) Drent, M., & Landman, L. (2012). Why Europe needs a new European Security Strategy? La Haya: Clingendael Policy Brief.
- 7) EU OBSERVER. (2015). UN Chief says EU boat-sinking plan won't work. <https://euobserver.com/justice/128853>
- 8) European Parliament. (2015). EU mounts new maritime operation to tackle Mediterranean people traffickers . Brussels: EU At a Glance.
- 9) Faleg, G., & Blockmans, S. (2015). EU Naval Force EUNAVFOR MED sets sail in troubled waters. Bruselas: CEPS.
- 10) Ferreira, S. (2014). Migrations and the Arab Spring: a new security nexus? Human Security Perspectives, 62-90.
- 11) Laborie, M. (2013). La Estrategia Española de Seguridad (mayo 2013). Madrid: Documento de análisis del IIEE 34/2013.
- 12) Nomikos, J. (2013). Combating illegal immigration, terrorism and organized crime in Greece and Italy. International Journal of Intelligence and Counter Intelligence, 288-303.
- 13) Reuters. (25 de November de 2014). Stop Mediterranean becoming vast migrant cemetery, Pope tells Europe. Washington, Estados Unidos.
- 14) Rodrigues, T., Ferreira, S., & García, R. (2015). La inmigración en la Península Ibérica y los dilemas de seguridad. Madrid: Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado.

- 15) Vollmer, R., & Von Boemcken, M. (2014). Europe off Limits: Militarization of the EU's external borders . En Friedensgutachten, Peace Report 2014 (págs. 57-69). Berlin: Friedensgutachten.

Μετάφραση/ επιμέλεια: Ελένη Ιατρίδη, ερευνήτρια στο RIEAS, προπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αθηνών